
Recension av Människa och kristen av Gustaf Wingren

Kenth Sanfridsson

Trots att Gustaf Wingrens bok *Människa och kristen* snart firar 40-års jubileum är hans reflektion kring kyrkans situation lika aktuell då som den är nu. Wingren tar avstamp i den realitet som Svenska kyrkan var på väg mot under Wingrens egen tid men som nu blivit ett reellt faktum: vår kyrka är en bland många andra kyrkor och kan snart inte ens räknas som en majoritetskyrka. Denna speciella situation som Svenska kyrkan står inför gör att vi, enligt Wingren, inte kan söka svaren i första hand i vårt reformatoriska arv, som levde i en helt annan situation utan snarare bör vi söka svaren i den kyrka som mer liknar vår egen: den antika. För Wingren blir den vägledande teologen inte längre Luther utan Iraenus, en biskop i Lyon på 200-talet och som brukar räknas som en av de första västliga kyrkofäderna.

Iraenus liv präglades tydligt av kampen mot gnosticisken i kyrkan: en teologisk strömning som helt betonade det andliga över det kroppsliga med inslag av mysticism och hemlig kunskap. För Iraenus och i förlängningen Wingren är evangeliet det absolut motsatta: Gud är skapare av både kropp och ande och har skänkt evangeliet för att spridas till alla folk på jorden. Denna dubbelhet, mellan kropp och ande har varit en ständig balansgång i kyrkan och Wingren ger kängor mot såväl konservativ kristendom som liberalteologin för att ständigt hamna i samma gamla fällor att betona det ena på bekostnad av de andra. För Wingren krävs det en teologi som på allvar kan härbärgera båda delarna och som på allvar kan fånga in såväl den mänskliga tillvaron på jorden och den uppståndelse som vi vandrar mot.

Denna teologi finner Wingren hos Iraenus och inte minst i hans begrepp *recapitulatio*. Det är ett mångsidigt begrepp men som kan sammanfattas i en ständig läkande rörelse av det som är brustet. Kristus för en ständig strid mot det onda i etapper. Först i frestelsen i öknen och på korset där han fullgör den uppgift Adam misslyckades med: att vara människa och inte söka det gudomliga. Efter sin uppståndelse fortsätter den uppgiften, men nu som huvud åt mänsklighetens kropp som gått före mot en ny förlösning. Här använder Iraenus den

fantastiska metaforen av en födande kvinna som ska förlösa varje människa till det liv hon var ämnad att leva. Här blir Kristus den hjälpare som får oss att lämna vår omogna och onaturliga tillvaro för att istället bli det vi var ämnade till: att vara fullt ut människor. Här lyfts moderskapet fram som något positivt och styrkande och är en metaforik som kan vara relevant och viktig idag, inte minst för att utmana patriarkala mönster som fortfarande präglar vår kyrka. Den utveckling som Wingren beskriver går alltså ständigt framåt men får aldrig sitt slutskede först i himmelriket. På så vis binder Wingren ihop den konflikt som han tidigt kritiserar: fullt ut människa blir vi genom att vandra på livets väg mot vår nya uppståndelse i Kristus. Inte bara på jorden och inte bara i himlen utan alltid både och. Det är en intressant förståelse av människobegreppet som jag inte stött på tidigare. Det handlar inte om att gudomliggöras utan mänskliggöras.

Rörelsen mot människans fullbordan blir därför ett tydligt glädjebudskap för Wingren. Skapelsen är inte en ond och fallen plats utan skapad av Gud själv och vittnar ständigt om den förändring vi går mot. Det är alltid en rörelse utåt där kyrkan ska bryta ny mark och nå nya människor för att finna den bortsprungne Adam som söker den förlösning som Kristus fritt erbjuder. Samtidigt är det inte en utvecklingsoptimism i stil med den som vi funnit i västvärldens teknologiska tidsålder som blivit allt mer ifrågasatt i skuggan av finanskriser, fattigdom och pandemier. Wingren är tydlig med att betona att det är en framgång men som ständigt sker i motvind. Det onda är för tillfället bundet men kommer inte alltid vara det och den slutliga kampen mot det onda är ännu kvar. På så vis blir det ett tydligt realistiskt hopp som inte blundar för det onda men som ständigt har blicken mot ljuset i slutet av tunneln.

Den kanske mest radikala idén som Wingren hämtar från Iraenus och som på ett tydligt sätt utmanar den lutherska identiteten är hans syn på lag och evangelium. Till skillnad från den Lutherska betoningen på lagen som en spegel som avslöjar den synd som bor inom oss och nödvändigheten av evangeliet finns det hos Wingren inte längre något praktiskt syfte för lagen. För honom blir det istället en fråga om skapelsen och evangelium. Eftersom Gud är skapare av allting så bär också alla människor Guds lag inskrivna i sina hjärtan naturligt. I och med Kristus död och uppståndelse har inte längre den gamla israeliska lagen något syfte. Det är alltså en tydlig skapelseteologi som Wingren förankrar hos Iraenus och som återigen förstärker hans grundpoäng: människa och kristen. Inte som motpoler utan som enhet. Att bli kristen är att bli människa fullt ut och det vill Gud göra med alla människor. På så vis finns det en tydlig inkludering hos Wingren som kan hjälpa till i reflektionen kring vad det innebär

att bedriva mission idag. Samtidigt är inte Wingrens resonemang helt problemfritt. Hans tydliga avfärdande av lagen blir en svår punkt att förena med exempelvis de närmanden som Svenska kyrkan gjort med judiska trosfränder i dokument såsom Guds vägar. Risken blir att Gamla testamentet inte längre blir en levande del av den kristna tron som ett kompletterande förbund som det beskrivs i Guds vägar, eller som förutsättningen för att evangeliet ska röra vid våra hjärtan som det gör i vår lutherska bekännelse. Istället får Gamla testamentet vara kvar som ett slags varnande exempel på hur det en gång i tiden var innan Kristus kom. Här kan vi ana en ersättningsteologi som kanske inte är så gångbar i vår egen tid. Frågan är om lagen är så nitisk och irrelevant som Wingren vill få den att framstå?

Sammanfattningsvis så skulle jag vilja säga att Wingrens bok är en mycket intressant bok som både utmanar och som väcker lust att läsa mer om den tidiga kristna kyrkan. Jag tror det ligger mycket i att vår tid delar vissa utmaningar som också den tidiga kyrkan gjorde och nog kan jag höra Jeremias ord eka i mina öron efter att jag läst *Människa och kristen*: ”Så sa Herren: Slå in på vägarna från fordom, fråga efter de gamla stigarna, efter den rätta vägen. Ta den vägen, och ni ska finna vila.”

Betyg: *Människa och kristen* får 4 av 5 stjärnor